

40 Cvos.

¡Halayò Kanimo!...

SINULAT NI

P. V. K.

Unang patik.....1919
Ikaduhang patik . 1926
Ikatulong patik . 1931

ĪHALAYO KANIMO!

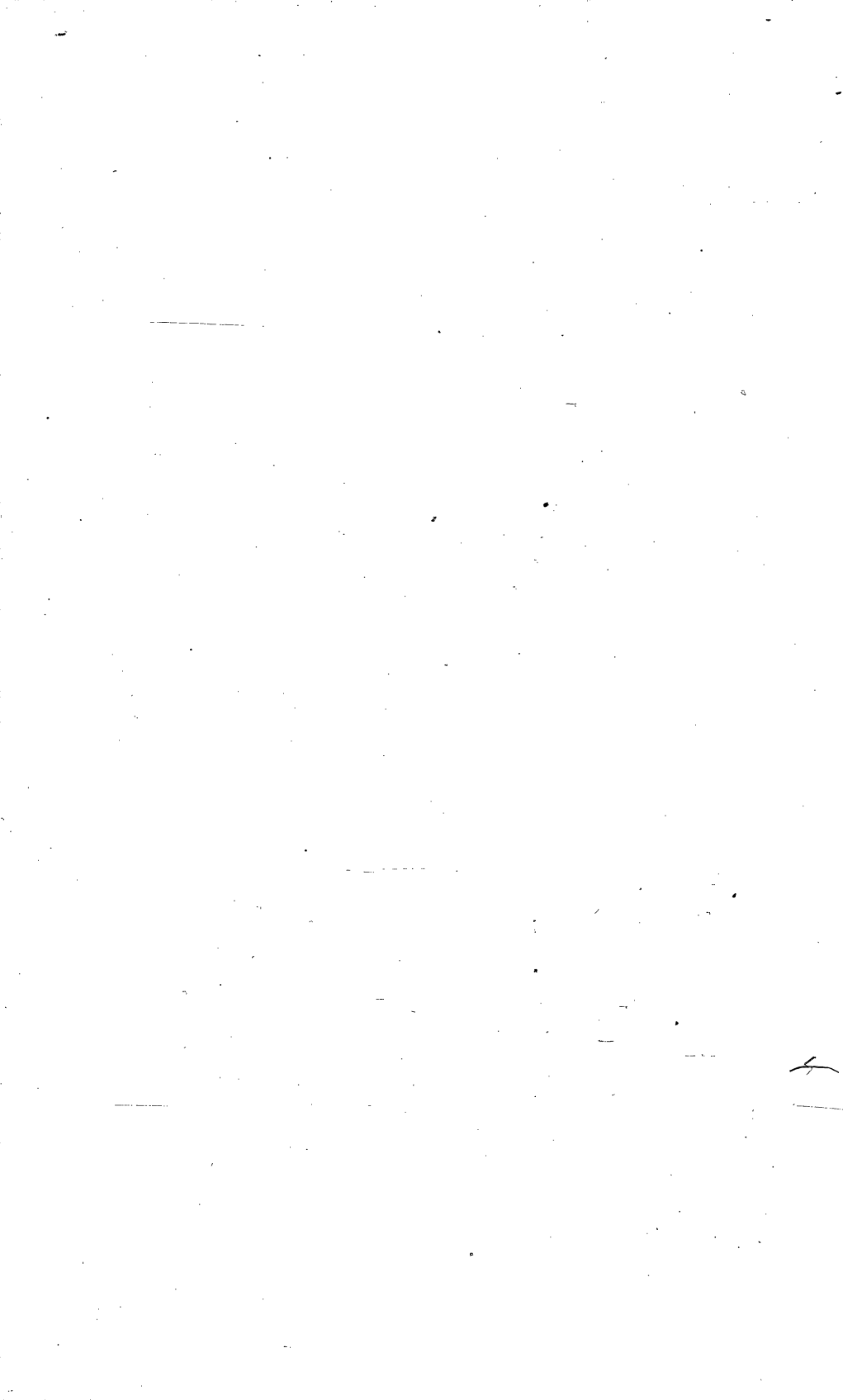
Sinulat ni

P. V. K.

Kaugalingon sa Tagsulat

PANGITAAN

	<u>Panid</u>
Alang Kanimo - - - - -	1
Halayo Kanimo - - - - -	5
Palandunga - - - - -	9
Mag-antus usa... - - - - -	13
Sa Dagat... - - - - -	19
Kanimo... - - - - -	25
Ang imong Larawan - - - - -	29
Gabiing Malipayon... - - - - -	33
Ambut Ngano - - - - -	37
Mga Inagulo - - - - -	43

*Cuando muere la pálida tarde
Y me veo tan lejos de tí
Lloro mucho y el alma cobarde
En las sombras comienza a gemir.*

Fernando Ma. Guerrero

ALANG KANIMO...

Nahinumdum akó—¡dugay na uyamut karon!— nga imong gipangayuan ug mga sinulát. Apan nanagpangagi ang mga adlaw, ug akó, sa dakúng kalampingas, walà lamang magkabanà. Unyâ, laing mga adlaw, nanagpanglabay... Nanagranglupad... Ug akó, sa katapusan, nahikalimút na lamang sa imong gipangayô kanakô.

* * *

Salamat ngani nga karon nahinumdum na akó. Ug, busâ, bisan *bahaw* na, anaa dawata kining diyutayng basahón, diin, sa iyang mga panid, mabasa ni-mo ang kanhi lonlon mga salimuáng ug inagulô lamang sa usa ka batán-ong kalág, nga, sa usá ka panahon nianâ, nahimô móng labíng maayong higala ning kinabuhî... Usá ka matuod nga abyan, nga gikahugoy-hugoy mó niadtong mga malunhawng adlaw sa atong matam-is ug halandumong kagahapon... Usá ka mabination ug buutan móng kasuod... (¡nahinumdum ká?)

Maó kini ang mga sinulát, nga, sa pagmantalâ kó kanila kanhi sa mga pamantalaan—(*Batan-ong Dila, Ang Pilipinhon* ug *Nueva Fuerza*)—tanán pulós gipahinungúd kó sa usá ka Tabunon, sa usá ka batan-ong maanyag; niadtong dalagang gipakamahal ug gi-

pakatam-is ning kinabuhî... riadtong babaye nga, dugay na uyamut karon... nangayô kanakog mga sinulát... ¡¡¡.....!!!

* * *

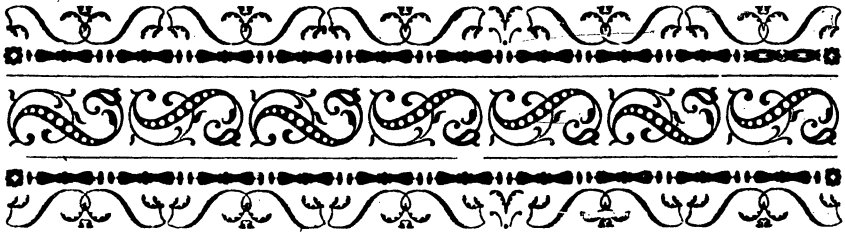
Busâ, maó kining mga sinulata. Pulos mga daran, nga, tapus kó panghipusa, akong gipanghugpong ug, hinimô niining usá ka diyutayng basahón, anaa, ibuklad kó karon sa imong mga tiilán...

D. V. K.

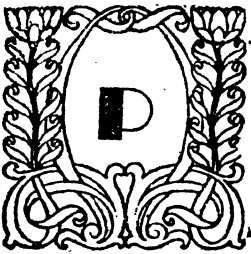
Barili, Agosto—1919.

¡HALAYO KANIMO!

¡HALAYO KANIMO!

agkalaay! ¡Pagkamingaw! ¡Pagkasubu magapalandong, magasud-ong ako sa akong kahimtang karon halayo kanimo! ¡Pagkagugol nga hunahunaon! Daw kining kinabuhi mobulag na sa lawas.

Halayo kanimo, ¡o wala akoy kalipay! Walay kasaya kining kinabuhi. Ang kalibutan daw ingon ug nangiub. Ang kalawangan daw natitian sa hangin.. Kanunay lamang akong magamasulub-on, daw nailo sa mga parayeg ug sa mga pag-ugoy-ugoy sa Hinigugma; nagapatulo sa daghang luha ning mga mata, sa tanang adlaw, sa tanang gabii, sa tanang takna... ¡Daw nahisama ako sa usa ka

mahilak nga bata!...

* * *

Sa takna nga magasud-ong ako nianang halapad nga kadagatan, nianang halawig nga bungtud, nianang namunawpunawng kabukiran sa mga pulo nga nagaulang kanatong duha, daw ingon sa mahalina na ako ning kalibutan: ingon sa kawad-an na ako sa akong kinabuhi. Ingon sa pagahitan-awan ko na nga nagakamay kanako ang Kamatayan...

* * *

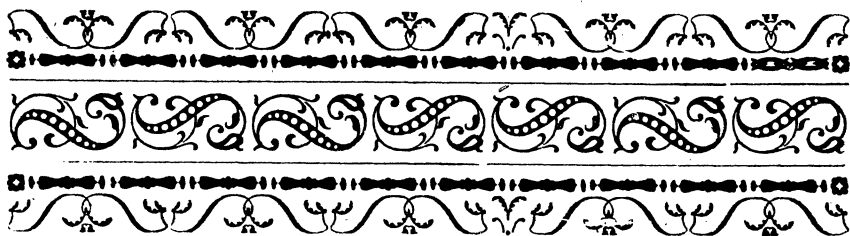
Matuod: diri—diin, sa dakung kamingaw, na-gaantus karon kining alaut—adunay daghang bulak. ¡Daghan uyamut! Ug mga matahum. Mga makabibihag. Apan tanan, tanan wala kanako makadani. Wala ako kanila mahaylo... ¡Wala! Hinu-noa: makahatag kanakog kasakit, kaguol, kay, kung magasud-ong ako kanila, molabi ang akong kamingaw, magamasubsub ang akong mga paghandum kanimo... ¡Sila dili makalipay kanako! ¡Dili makapala sa akong kahidlaw kanimo!

¡O pagkapait! Pagkalaay sa akong kahimtang karon. Ang akong pinuy-anan—¡ang kabus kong Payag!—nagmasulub-on uyamut. Ug ako, daw ingon sa usa ka himalasyon: bomobiya na ning panon sa mga buhi, tanan ¡oo, tanan tungud lamang sa pagpuyo halayo kanimo!...

PALANDUNGA

2

—

PALANDUNGA...

Nahinumdom ka?

Dili kadto usa ka gabiing dulum, mangitngit; dili... Usa kadto ka gabiing bulanon, nga ang kahayag ngani sa Bulan dariyot mahisama sa kahayag sa Adlaw, nga nagadan-ag, nagaiwag kanatong duha, sa taliwala sa imong tanaman, diin ang mga halok mo ug ang mga halok ko maoy naghari niadtong gabhiuna; nga ang hangin ngani—tungud sa iyang kalinawng walay timik—daw ingon sa nahikatulog sa halaum nga paghinanok... Dili kadto usa ka gabii sa kasakit, sa kasub-anan; dili... Mao kadtoy usa ka gabii sa himaya, sa kalipayng langitnon ug sa mga katawang matamis, nga, sa taliwala ngani niini, daw miduyog kanato ang Bulan sa atong mga pagmaya, ug ang mga bulak—kadtong mga nanaglibut sa atong kiliran—nanagsabwag sa ilang balsamohong kahumot: tanan aron lamang gayud pagduyog

gihapon kanato...

¿Nahinumdom ka? Mao kadtong gabhiuna...
Gabii sa mga kalipay... Gabii sa mga paraeg.
Gabii sa mga katawa, sa mga hudyaka, sa mga
pahiyum...

¡O katam-is niadtong mga taknaa! Dili sa-
mahan!

* * *

...Apan ¿ngano bang gisulat ko pa man kining
pahinumdom?—ikaw dagway mangutana karon ka-
nako sa ingon. Ug ako motubag: dayag na lamang,
aron dili mo ako hikalimtan, dili ikalubong sa ki-
nahiladman sa imong mga kalimot; aron sa pag-
pahinumdom kanimo sa atong mga saad, Ben sa
akong kalag ug bulak nakong pinili...

¿Nahinumdom ka? Palandunga... kay mao kad-
to ang atong mga kalipay.. Oo mao kadto sila,
nga ikaw ngani, sa dihang managbulag na kita,
paraygon uyamut, mihagawhaw kanako...

—Lauro: ¡katam-is sa atong mga takna!...

Ug unya gitubag ko ikaw:

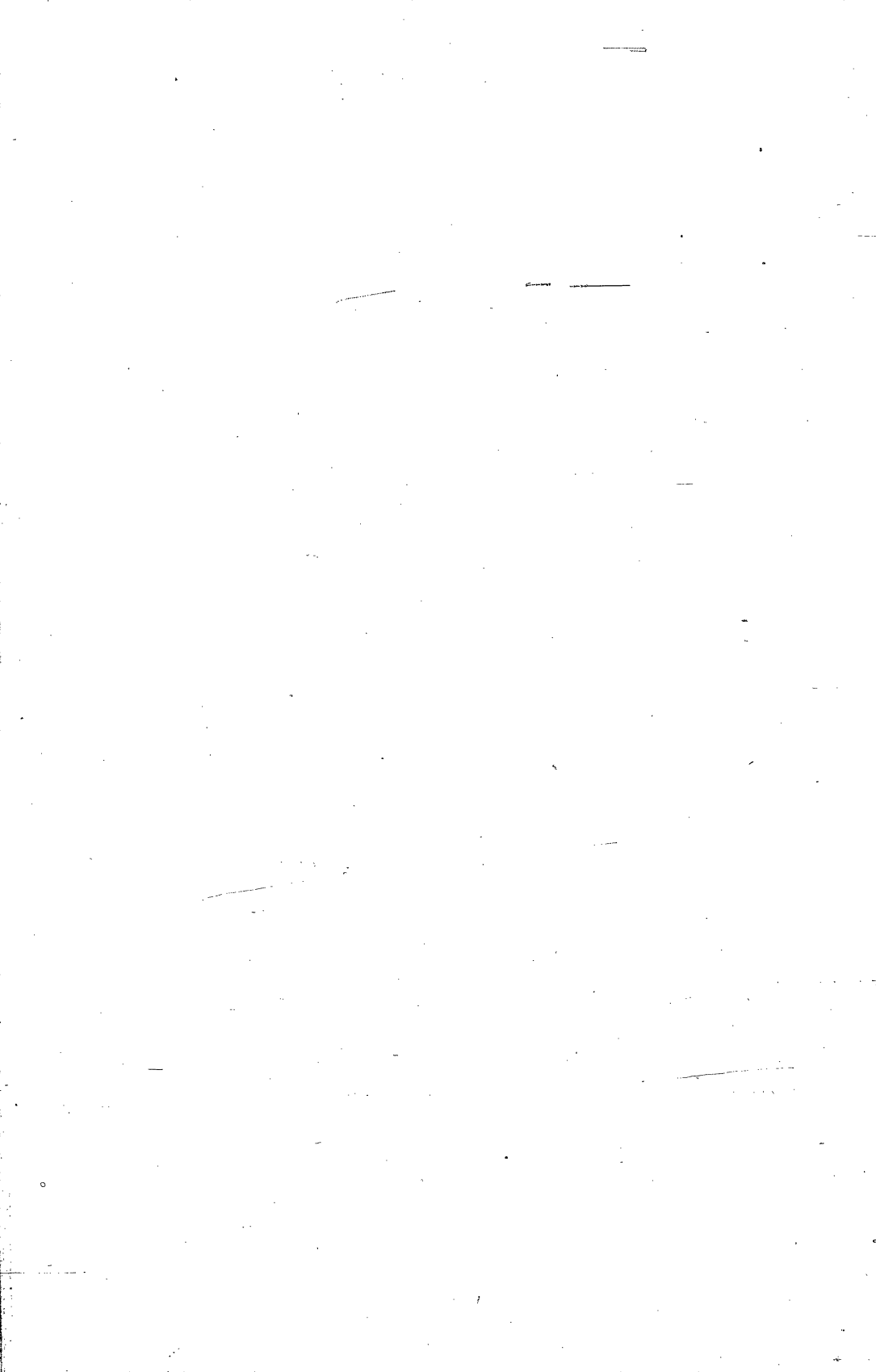
—Dili pa mao. Labi pa unya kining matam-is
kung dili baslan sa kasakit, dili dag-uman sa ka-
subo ang matagum langit sa atong Himaya...

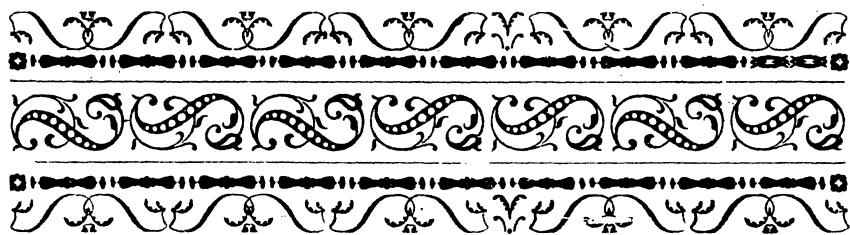
Ug dayon natong panamilitay: ikaw misaka sa
imong balay, ug ako mipauli sa akong Payag...

¿Nahinumdom ka?

Palandunga sa mahinay...

MAG-ANTUS USA...

MAG-ANTUS USA...

Usahay mahunahuna kong ihatag kanimo
ang akong tunay nga pagpanamilit,
wagtangon ka sa mga paghandum ko
ug iunlod ikaw sa akong mga kasakit;
apan jay! kining tanan kawang lamang
ug ang kalag kanimo dili mahikalimut,
¿unsay buut mong akong pagabuhaton,
katipik ning akong kinabuhi?
¿unsay buut mong akong pagabuhaton,
niining kasing-kasing ko nga alaut?

MANUEL ACUÑA

go na! Dili na ako makaantus...
Ang kasakit, kaguol, kapait,
mao da karoy naghari sa walay
kalinaw ning alaut ug masulob-on
kong dughan, nga sa dugay nang
mga adlaw aku lamang giantus
tungud kanimo, dinala ang buhing paglaum nga,

human niining tanan, tapus ang mapait kong pag-kabutang, ibalus kun ihatag mo na kanako ang imong gugma, ang malomo mong kalooy, nga, sa daku mong kabuutan ug kaligdong, sa hugut misalig ako, sanglit anaa man gayud usab kanimo ang kanako makapabulahan... Apan, balus niadto, human ako makapakita kanimo sa tiunay ug walay sukod sa gidak-on kong gugma ug sa usa ka mainitong pagbati, maoy gihatag mo karon kanako ang kagul-anan, nga dili ko maantus, ang dayong kasakit, sahi sa silot nga gipahamtang ni Bathala niadtong mga timawa natong igsoon nga nanagsupil sa Iyang mga sugo, nga karon atua nanghiagum sa makalilisang Sulad, nanag-agulo, nanag-antus sa walay katapusan, ug kaha, nanagbasul sa gisangputan sa ilang Palad... ¡O... ka walay kalainan sa silot sa Maghuhukom ug sa imong pagpaantus kanako! ¡Kabangis mo! ¡Intawon mga Langit! ¡Dili na ako makaantus!...

* * *

...Usahay mapalandong ko na lamang ang pagpala kanimo ning dughan ug pagwagtang ning gibati; apan ¡ay! dili mahimo. Ang kasingkasing dili motugut. Ug unya, usahay ngani usab mahunahuna ko na lamang ang pagtapus ning kinabuhi; apan... ¡kawang lamang gihapon ang tauan! Kay tuod: ang paghimo niini, maoy usa ka paglapas, usa ka wala pagtuman sa akong mga saad, kay ¡wala ko ba ipanumpa kanimo nga ikaw akong halaran, higugmaon sa walay kinutuban?... Kapin

pa: maoy usa ka tinalawang buhat, usa ka pag-paila nga ang akong kasingkasing, putong diay ug dili angay sa mga pag-antus...

* * *

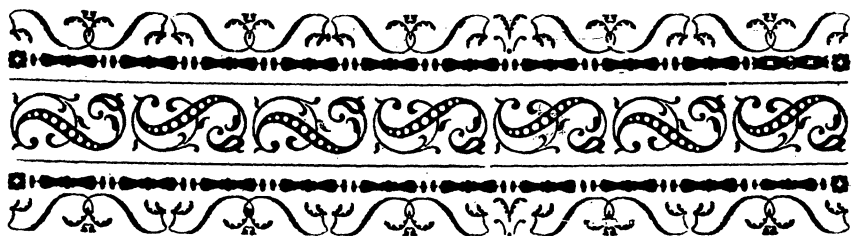
...Apan ;mag-unsa na lamang karon ako? ;Unsay angay kong buhaton aron unta mawala na ikaw sa akong mga paghandum? ;Unsay maayo kong pagahimoon—nga kay dili man gayud mahimo nga ilubong ikaw sa akong mga kalimot—aron unta kailisan kining kasingkasing ug lain, kanang kasingkasing malinaw, mahapsay, matig-a, nga dili mobati kun takdan ning makalilisang sakit sa Gugma? ;A...! Ang tambal ania: mag-antus... oo mag-antus, kay maoy sugo sa dautang Palad... Mag-antus, magpailub, bisan dili ko na mahimo, ug hulaton ko ang kamatayon nga ipakanaug na kano sukad sa kahitas-an, kay, sa walay duhaduha, mawagtang na gayud kining tanan kong mga giantus, ug, unya... ;makapahulay na intawon ako!...

Mao nga karon... mag-antus lamang usa...

SA DAGAT...

SA DAGAT...

an Juan kadto...

Ang dagat ingon sa gipalubogan: nakutaw, daw gibahaan, tungud sa daghang nangaligo niadtong masadyang adlaw sa Mamomunyag ni Kristo: si San Juan.

¡Hilabihang tawo sa dagat! ¡Dili mabangbang! Dalagag ulitawo nanagsagol lamang. Nanaglamok...

Kagahub sa mga katawa, kinisaw sa dagat may naghari niadtong mga taknaa.

Unya, sa kalit ug sa wala lamang paabuta, nahilabay sa among atubangan usa ka baroto linuwanan sa duha ka magsoong makabibihag... Duha ka dalagang pilipinhon, nga daw mga manolundang nanghisalaag... ug...

—¡Kinsa kadto sila, kinsa kadtong mga ma-

anyaga nga mikilap lamang, daw kilat?—nangutana kanako si Del Pilar Vergara.

—Sila uroy si Lumen ug Aurora, ang mga butang magsoon.

—Maantigo man diay silang mobugsay, no?

—Oo da.

—¡Kaanindot sa atong mga kababayen an, sa kadalagahang barilinhon, labi na gayud, kung ang tanan managsama pa lamang unta kanila!

* * *

Samtang nagkaguliyang ang hilabihang kasadya, ang kagahub sa mga *nananghuwan*, mobulag ako niini, ug akong duulon kadtong duha ka binuhat, nga atua nanagsulti, mga malipayon uyamut, sa mahapsayng baybayon sa Sayaw...: akong pamation kung unsay ilang gipanaghisgutan didto...

* * *

—¡Intawon!... ¡higugmaa na ako!...

—Dili mahimo... ¡Basta dili!

—Ngano man intawon, ¡may gihatagan na ba ugod ikaw sa imong gugma?

—¡.....!

—Ako lamay hatagi, ¡ha?... ¡Ha, Maring?

—Dili, dili lagi mahimo, basta dili. Usa day pulong...

—Intawon oy, Maring... higugmaa na ako... Ambi na kanang imong kalooy. Ambi na kanang imong gugma. ¡Dili ka malooy kanako? ¡Wala ba ikaw masayud nga kung dili mo ako baslan sa a-

kong paghigugma kanimo, gun-ubon ko ang langit, ug kining kalibutan palunupan ko sa akong mga luha? Ang kasingkasing mo naila ko kaayo: maoy patag-iyahon kaniya ang adunay kasingkasing matuod, ang may pagbating mainit, ang adunay gug-mang makanunayon, walay pagkabalhin, walay katapusan... ¿Dili ba matuod? Dan mao ako ug ako da gayud ang bugtong nagbaton ning mga hiyasa... Unsa na ¿dili pa ikaw malooy kanako?

-iii.....!!!

-iii.....!!!

Hilum, magbabasa. Hilum makadiyot sa walay diyutayng timik... ¿Nakadungog ka? ¿Nabati mo karong kasipa? ¿Mao karon ang mga lanog sa mga malumong halok sa duruha!... ¿Nakita ba nimo sila? ¿Wala? Sud-unga pag-ayo... ¿Nakita mo na?...

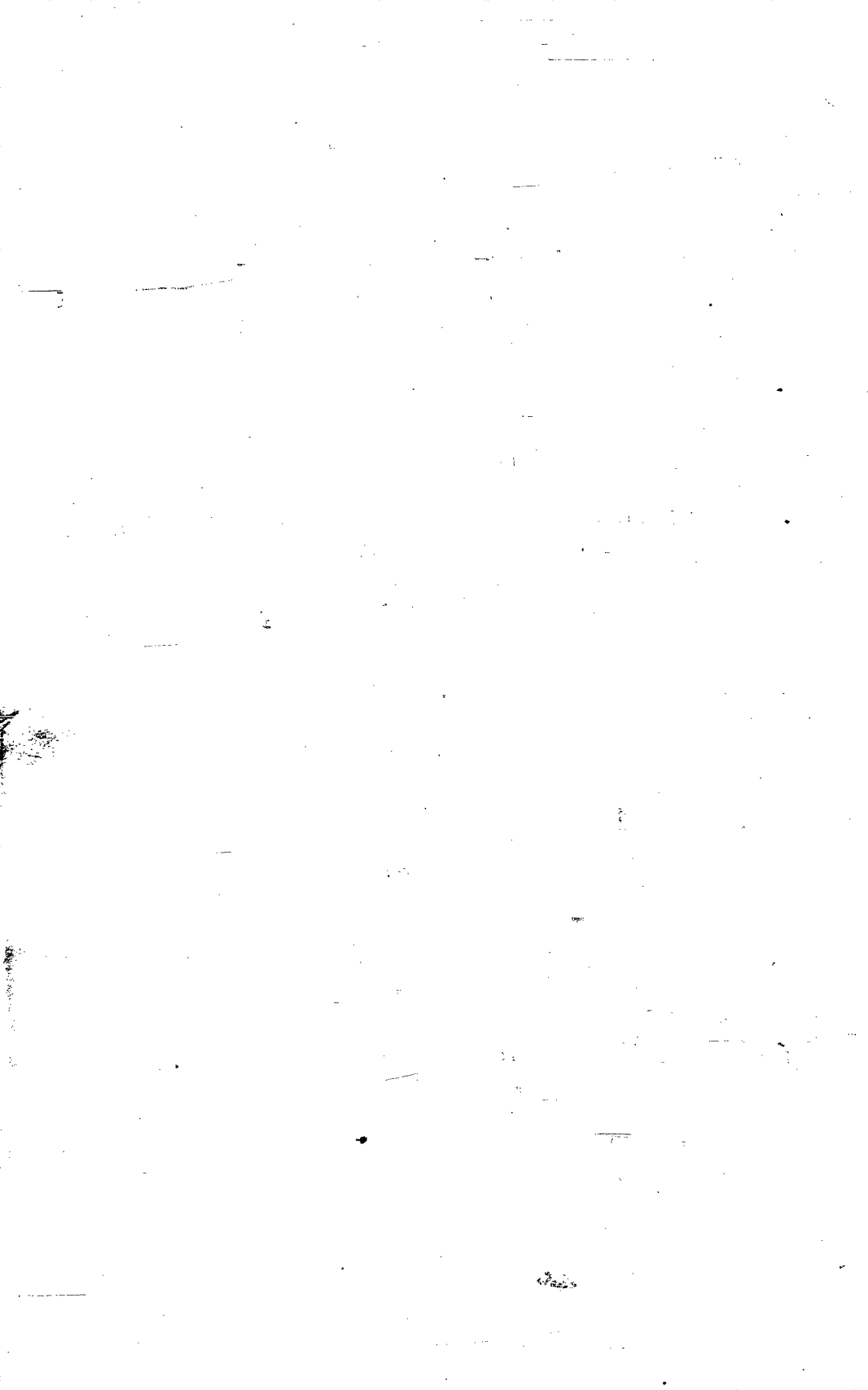
Na, karon, kung buut ka nga matan-aw mo sila pag-ayo, piyunga kanang mga mata mo...

.....
.....

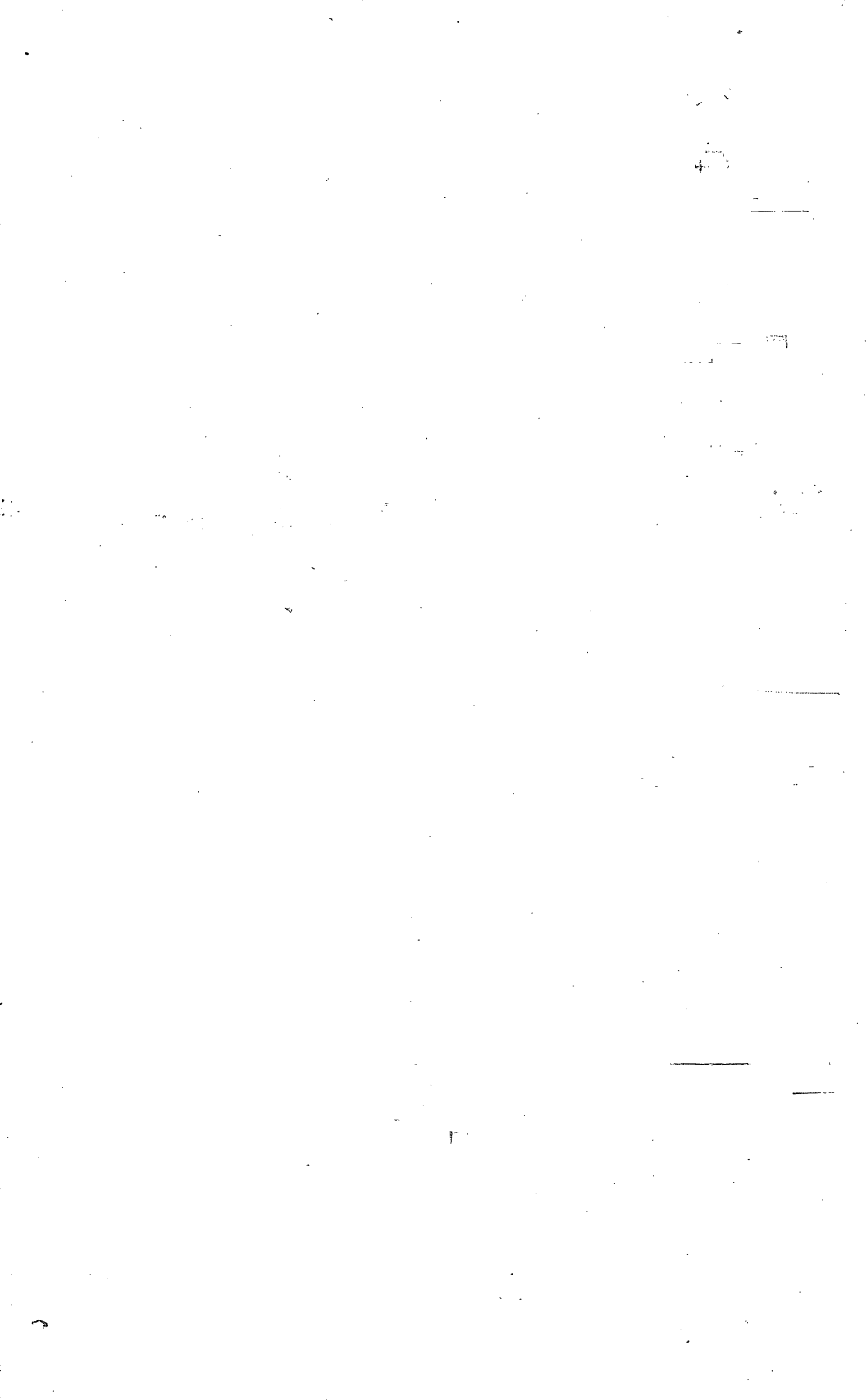
Ang mga nanagpangaligo, nasigpamauli na sa ilang mga pinuy-anan...

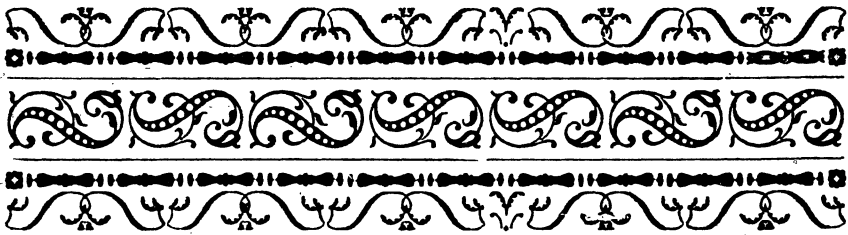
Nagkawala na ang kagahub. Ug unya, ang kahilum nga walay timik sa dagat, mibanus...

.....

KANIMO...

KANIMO...

Ikaw ang bulak nga labing bililhon,
nga sa matahum *Elden* mingtubô;
ang kahumot mo nagpangalimyon,
makawa ning kagul-anan nakô

Gipakamahal ko ikaw sa tanan,
kay ikaw man ang akong Bathalâ;
ang imong larawan adia sa dughan,
kay niining kinabuhi ko Mutyâ.

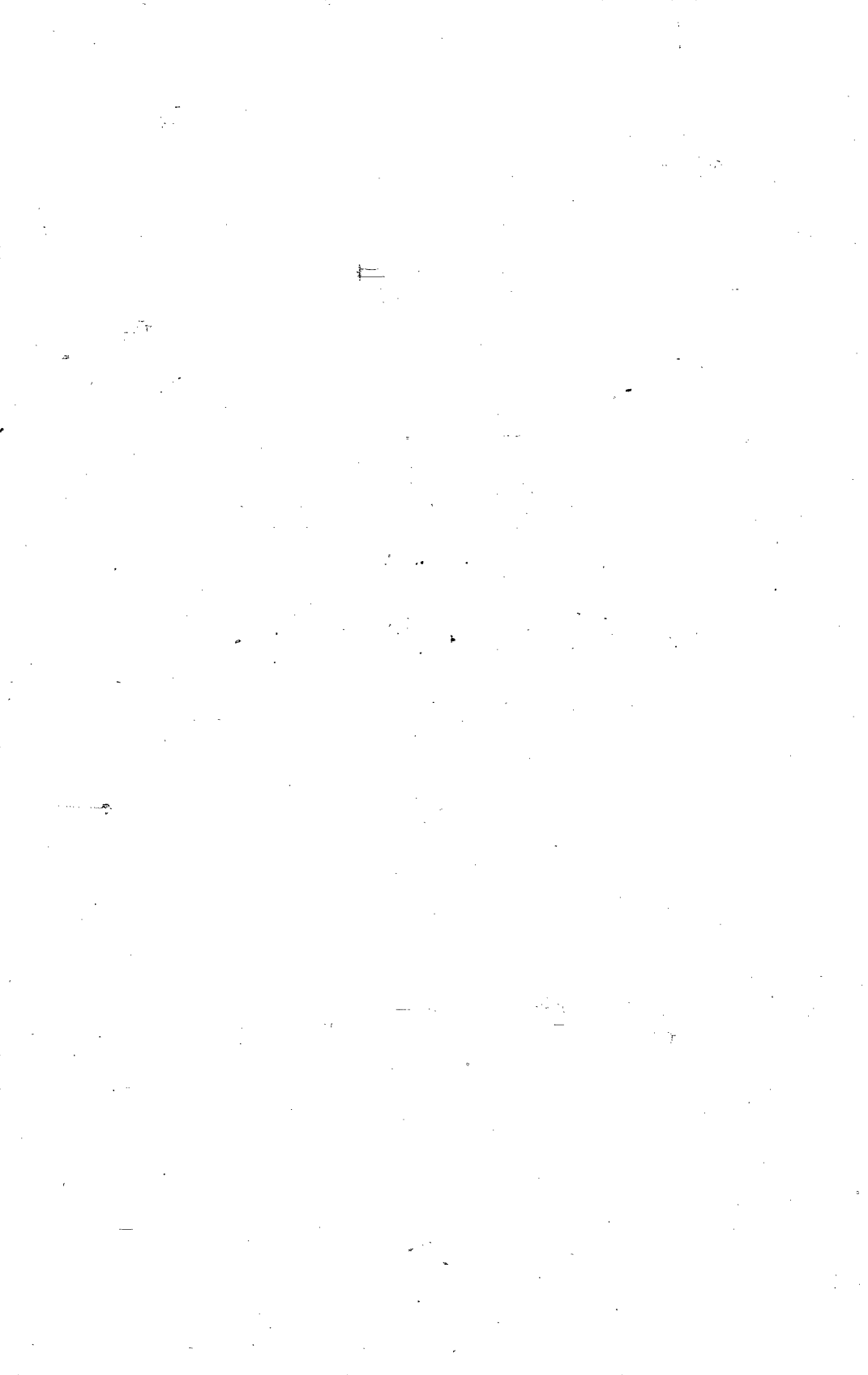
Oo: ikaw, bulak, akong gihalaran
sa usa ka gugmang tiunay ug matuod,
bisan ngadto sa aku unyang lubnganan,
ang gugma ko di mapala gayud...

Ikaw mao ang bulak nga labing maamyon,
makawagtang ning akong kagul-anan,
kang kahumut mong nagpangalimyon,
tambal sa aku nga mga kasub-anan... (·)

(·) Unang balak nga akong nasulat. Nahimantala
kanhi sa BATAN-ONG DILA, sa Barili, sa iyang isip 4,
mahanungud sa bulan sa Febrero, 1909, tiniman-an sa
takubang LEON KARD.

ANG IMONG LARAWAN

ANG IMONG LARAWAN

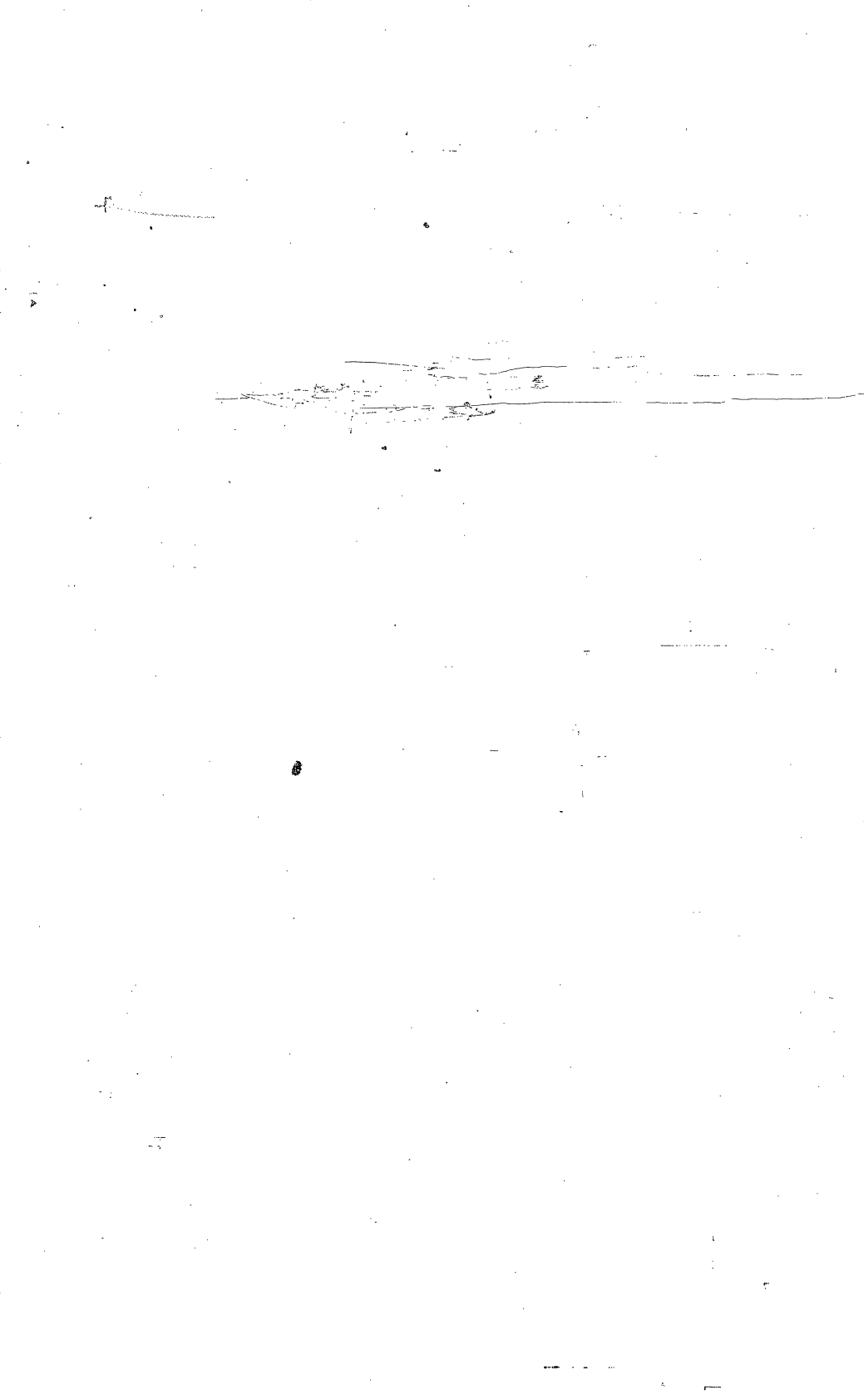
Kung makalilingawng pagasud-ungon
ang mga bulak sa usa ka tanaman,
labing makalingawng pagatan-awon
kanang makabibihag mong larawan.

Kung maanyag na man si Venus ug Judith
nga ginaingong dili gayud hilabwan,
labing dili tupngan bisan diing dapit
kanang makabibihag mong larawan.

Wala na akoy uban nga ikapamulong
sa pag-ingon: jo langitnon ug maambong
kanang makabibihag mong larawan.

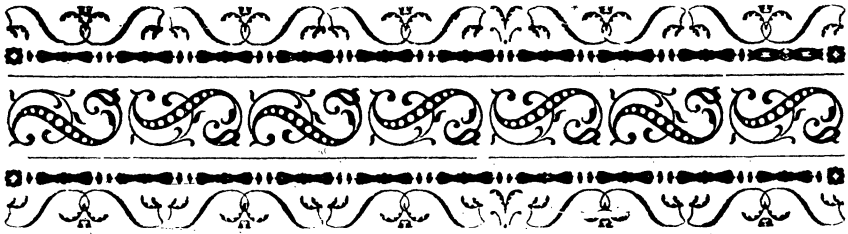
Makakuha niining tanan: kapaitan,
kalaay, kagul-anan ug kasub-anan
(kanang makabibihag mong larawan)

GABIING MALIPAYON...

GABIING MALIPAYON...

¡Usa kadto ka gabiing malipayon!...
nagapauraray sa akong mga bukton,
ang Hinigugma ko, nagpakisayud:

—¡Maanindot ba gayud ako, akong Lauro?

—¡Ikaw? (gitubag ko) Oo: ¡matahum kaayo!
daw ang sa langit manolunda gayud...

Way katandingan dinhi's kalibutan
sa imo, indayng, kaanindot... ¡Ang kabulakan?
¡a!... malawus kung mahatandang nimo,
kawad-an sa baho; tapus, malayâ.
sama da nga ang siga ni *Diana* mapââ
kung hiatbangan nianang masulawng *Febo*...

—Magbuutan ako, minahal kong Lauro...

—¡Mao kanay labing tinguha ko kaayo!
kay ang kabuutan maoy makapadugang
sa imong kaanyag; unya may katarungan
ako pagtawag nimo: babaeng buutan,
babaeng sulondon, dalaga nga maugdang...

Busa, magbuutan, magbuutan ka gayud
kay kini mao da ang mahal hiyas, Salud,
nga way usa ka babae, hangtud karon.
nakatuman kaniya, inday, pag-amping:
tanang, naglapas; kay ang kasingkasing
sa babae, ¡lihok kaayo!... ¡masalaypon!

Na, kay magbuutan ka man, pulong mó,
¿tumanon mo kini? ¡Dili mabakak?

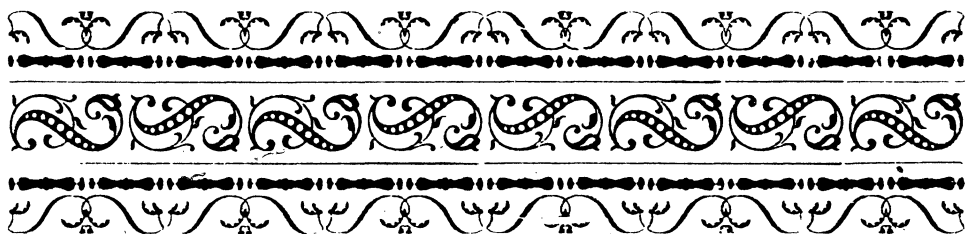
—Oo, tumanon ko gayud, Lauro kó...

—Na, ambi... usa ka halok, matam-is kong bu-
wak...

AMBUT NGANO

AMBUT NGANO

Ako adunay hinigugma: matahum, paraygon
ug buutan kaayo. Siya kanako nagapanggâ,
nagmahal, nagtamod ug ¡kanako mabination!
ug sa takna nga ako magapaagay sa mga luhâ,
¡siay magpahid! Sa akong kasub-anan siay magpalâ.

¡Pagkatam-is!... ¡O... katam-is sa akong mga takná!
daw wala nay katapusan kining kinabuhî:
gugma, halok ug parayeg sa akong hinigugma,
dili kanako ihangol, di kanako imakulî
kay ako, pulong nia, mao da ang bugtong pinilî.

Apan... ambut ngano, ngano nga ako nagaagulô,
 nga unta wala man nia talikdi; ngano nga ako,
 wa man gayud unta niya tamaya, nagbakhô;
 ngano nga ako nagdangoyngoy man ug maayo
 nga wala man luibi, ug... nagasubo ako... ambut ngano...

Ug niana nagpangagi ang mga takna ug mga adlaw
 sa akong kinabuhi. Ako pinalangga gihapon,
 minahal sa akong hinalaran; siya maglingaw,
 kanako sa akong kasub-anan, ug, sa mainiton,
 matam-is niyang mga halok, ako iyang hubgon...

¡Pagkatam-is!... ¡O... katam-is sa akong mga taknâ!
 daw wala nay katapusan kining kinabuhî
 gugma, halok ug parayeg sa akong hinigugma,
 wala kanako ihangol, wa kanako imakulî,
 kay ako, pulong nia, mao da ang bugtong pinili.

Apan... ambut ngano: ako gihapon magahilak;
 ako way kalipay... ¡daw ang usa ka linuiban!
 ug ako, adunay matahum man unta nga bulak,
 nga niining aku nga kinabuhi makig-uban,
 bisan sa langit, bisan ngadto sa kasub-anan...

—¡Ngano bang kanunay man lamang ikawng gabakhô?
 (siya nangutana nako, nianang pangutana
 nga daw nagatoo nga sia wa na higugmaa nako)
 ¡unsa bay hinungdan sa imo kanunayng kaluya?
 ¡ania ako!... unsa bay imo, ¡halok? ¡parayeg? ¡Dawata!...

Ug, sa akong agtang, sia mipatik sa mga haók niya nga malumo; ug sa mga parayeg niya ako iyang gilipay. Kaha siya nahadlok sa kahimtang kong subo, sa lawas kong maluya, sa wala lang hibalui ang ginikanan kung unsa...

—Ambut lang... wa ako masayud (sia gitubag kó) ning masubsub kong subo, ning pagpunay kog hilak; nga ako unta wa man gayud matahap sa gugma mó, nga sa kaugmaon mabalhin, nga sa kaugmaon mapulak ang, sa akong kalauman, mga mahumot nga bulak...

Ako nagtoo nga ang iyang kasingkasing malig-on, nagatoo ako nga kini dili paluba sa lain; ug ako, nagtoo nga hangtud sa akong kamatayon, sia, sa paghigugma kanako, way pagkabalhin; apan.... ambut, naunsa kining akong kasingkasing...

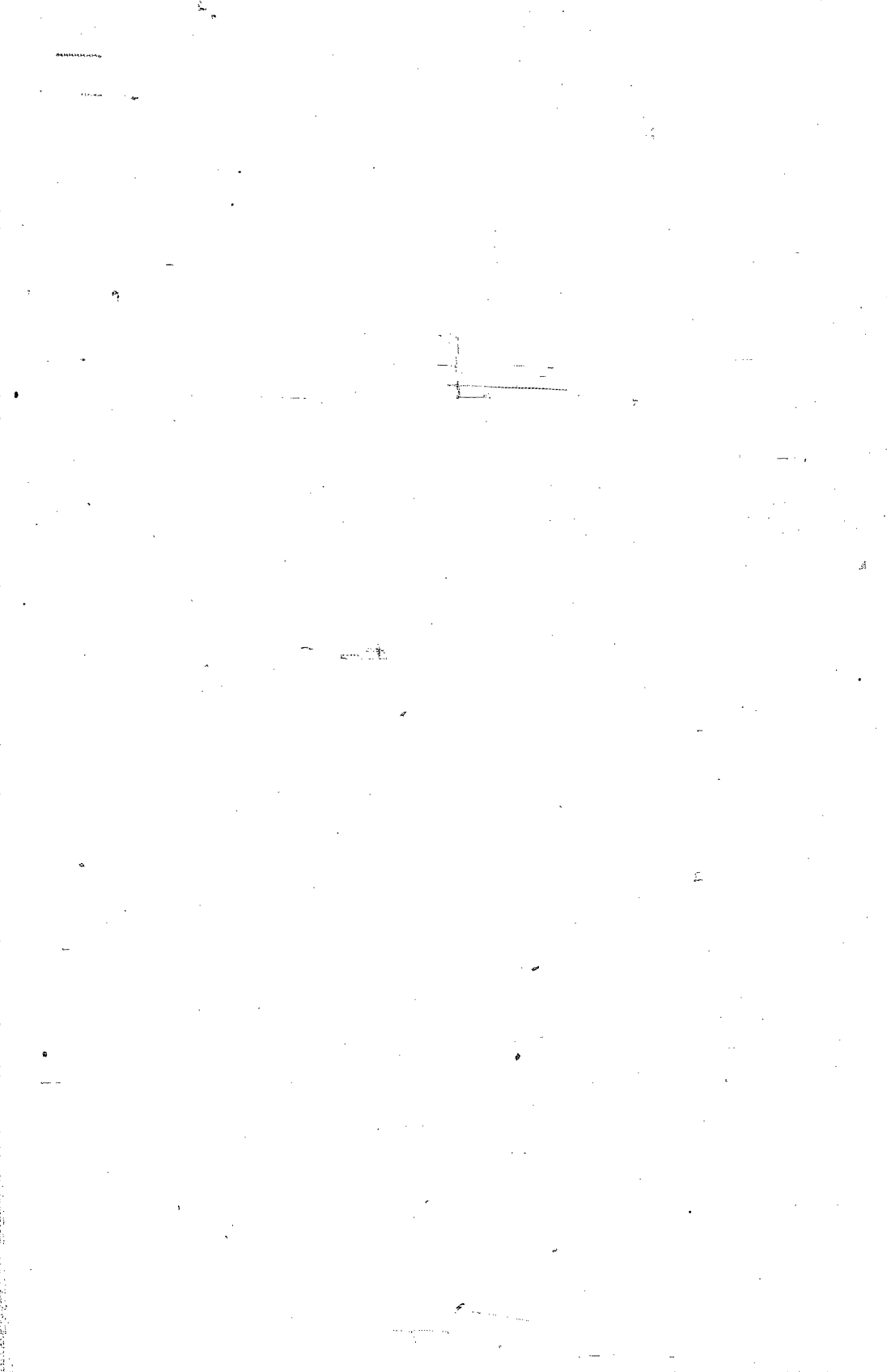
¡Sia matahum kaayo! Sia ang Hari sa mga bulak sa akong humot nga tanaman... Sia mokuyog nakô sa akong tanan nga pagabation: katawa ug hilak; apan, karon, mahiubos na kung ako magbakhô, ug... ¡ambut nganong ako gihapon mag-agulô!...

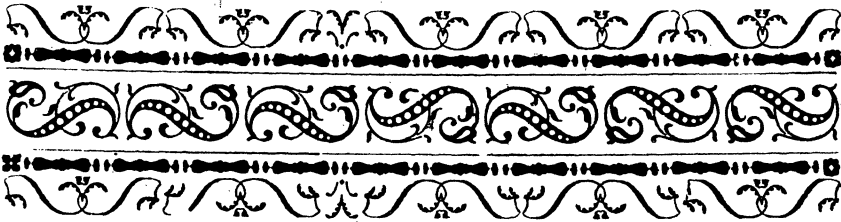
Ning pagsamot kog hilak wala akoy katarungan, kay siya lagi unta maambong man, bisan tabunon; sia kanako nagtam-is sa akong mga kapaitan, kay, sama kaniya, buut nga ako magmalipayon, apan jambut!... nganong ako magsubo gihapon...

Siya mangluha, kung sa adlawng di ako makita niya, magabakho, magadangoyngoy... Ug kung ako iya nang ihibalag, sa agtang ko mohalok sia, ug ako, mao gihapon: maluyahon kaayo, walay kalipay, idaw himalatyon!... Ambut ngano...

MGA INAGULO

MGA INAGULO...

Dagat, balud, lusay, hangin, panganud
¡Anaa ang kasingkasing sa babaye!
Tanan kaniya, tanan mabalhinon:
Way pagbating dayon, way gugmang tuud...

ENAREM

Ang akong gugma
nga gihatag kanimo,
sama sa kalayo
ang iyang kainit:
balaanon, tiunay,
walay paglubad,
kay ang paghalad
ko kanimo, hingpit.

Kalag, lawas... ¡tanán!
gihatag ko na kanimo,
aron pagpakita ko
nga ikaw gihigugma
ning kinabuhi, labi
sa ubang mga babae,
kay ikaw ang mithi,
kinabuhi ko ug gugma...

Apan ¡ngano ikaw
nga wala man lumaum
ning akong matarong,
matuod nga paghalad?
¡nganong imo man, inday,
nga gipangyatakan
ang imo nga tanan
nga mga gisaad?

¡A!... malimbungon!
wa kay kasingkasing,
wa kay pagbating
dayon... ¡babaeng kundatan!
ang gugma mo, inday,
sama sa hangin:
¡madaling mabalhin,
madaling mawagtang!...

Karon tan-awa ako, babae,
ang sinakit sa imong gugma,
nga sa tanang adlaw ug gabii
walay hunong sa mga luhâ
pagpatulo; apan, pasagdi:

kay ang paghiyak ko, Sario,
dili tungud kay nahagugma pa
nimo, ¡dili! kungdi, nagbasul ako
nga nakatagamtam sa gugma,
¡sa gugma nimong makahilo!...

**Mga hisgot mahitungud sa
mga basahon sa Tagsulat**

Mga hisgut ni Rama, Briones, Villamor, Paras, Osorio, Abad ugb. mahitungud sa mga basahon sa Tagsulat

— o —

Sa Akong Payag... Mao kini ang ngalan sa bag-ong basahon sa mga sugilanon nga among nadawat. ¿Kinsay tagsulat? Dili lain kong dili si G. Pantaleón V. Kárdenas usa, ka magbabalak nga barilinhon, usa ka kalag nga igsoon ni Musset, sanglit tinagik sa mga damgo, sa mga pagsakit sa usa ka gugmang halaum ug dili matukib...

Kami nga nakaila kang Kárdenas, igo lang moingon nga kining iyang basahon mao ang purongpurong sa usa ka kahagong bulawanon, ang balak sa usa ka kalag nga alantuson ug mabination, pongpong matahum sa mga balak sa kasingkasing sa usa ka mapaubsanong magbabalak nga naghalad sa atong pinulongan.

Ang *Bag-ong Kusog* moingon kang Kárdenas nga padayon sa dalan nga iya nang gilaktan.

Ang atong Katitikan nagkinahanglan mga dagang ug mga kalag nga, sama sa kang Kárdenas, dili malubay sa mga unos sa mga kakulian ning kinabuhi ug, hinonoa, hupeng gihapon sa kadasig, nianang balaanong kadasig nga mao ang magatuboy sa katawhan ngadto sa kahitas-an sa iyang kauswagan ug himaya—(Sa *Bag-ong Kusog* ni G. Vicente Rama,

sa iyang isip 627, mahanungud sa 23 sa Octubre—1920).

Hugpong sa mga sugilanon nga, sa dili madugay molusad sa kabasahonang binisaya. Anaa ginasugdan na sa pagpatik.

Ang tagsulat, gikan sa palid sa nagkalainlaing pamantalaan, sukad sa dugay na uyamut nga mga tuig, nagpakita sa talinis niyang dagang ug nagpaila sa mga bulawanon niyang hunahuna. Ang iyang mga sinulat nga nahimantala kanhi sa "Batang Dila", sa "El Boletín Católico", sa "Ang Pili-pinhon", sa "Ang Iwag" ug sa "Bag-ong Kusog", ginabasa sa dakung kainit sa tinguha, puno sa kahaw sa pagtagamtam sa ilang kalalima, sanglit dinayandayanan sa mga makaiibug nga bulak. Ug ang takubang *Anak-BUKID*, *Pio Cardenal*, *Mario Lorenzo*, *Leon Kard* ug, usahay, sa iya gayung ngalan (*Pantaleón V. Kárdenas*), ginapangita sa kanunay, sa hilabihang paghigugma sa tanan, nga sa mananoy ug sa paraygon tang pinulongan, nagmahal ug nagtinguha sa iyang kauswagan. Kay sa iya ugong mga sinulat nagakasagol man ang mga damgo sa kasingkasing ug hunahuna sa utok.

Ang maong basahon, tungud kay pinanamkon ug inanak sa utok ug kasingkasing, lahi sa uban, nga sa ilang mga palid walay laing gibulit kungdi ang mga hulagway da gayud sa duha ka kasingkasing nga, malipayon, sa sinugdan nagauban pagsakay sa baroto sa gugma, nagautaw-utaw sa maitum nga dagat sa kinabuhi, unya, mangalumod sa walay pagpakakitag gabayan nga ilang kadangpan, ug, sa katapusan, mga alaut, mangalumod... Maoy, sa usa ka pulong, basahon, kining kang Kárdenas, nga angay ukhon sa tanan, sanglit sa iyang mga dahon ginahik-yad ang sakit, gipakita ang mga tambal ug ginatudlo kung unsaon paggamit kini aron kadto mamaayo. Ug mga buhat nga sama niini, angayng hatagan sa

atong pakpak nga may kasipa sa dawugdog, ug kinahanglan nga gantihan sa mga kinasingkasing tang pagdalayeg ug, sa mga maunggiloy-on natong pagtabang, gahinan, aron ang tagbuhat magapadayon sa iyang tinguha nga mao, labut sa paghatag mapuslanong pagtulon-an, ang pagtungtong sa atong pinulungan sa tumoy sa kauswagan, tupad sa uban nga nanagpakakab-ut na.

¡Oo, Payag!... diyutayng balayng pilipinhon, apan nahamutang sa dapit, diin ang dangoyngoy sa usa ka sapa mabati, ang awit sa kalanggaman madungug, mapanimaho sa ilong ang mga mahumot nga baho sa kabulakan; ang hoyuhoy, tapus muhalok sa kakahuyan, daw mukablit sa kutay sa atong kasingkasing ug, duyug, mopawit sa atong kalag: dapit nga makalilingaw, sa mamumulit, sa magbabalak...

Ug dili sama sa ubang payag nga walay laing sulod ang larawan da gayud sa kakabus, kini, ang Payag ni Kárdenas, nga pakig adtoan ko kanimo, magbabasa, maoy sama sa usa ka dagat nga sa iyang kinahiladman nagatumpi ang mga tipay, mao kini ang iyang sabakan, nagatago mga bililhong mutya, mao ang yuta nga sa ilalum nagahambin daghang bulawan ug, sa katapusan, maoy payag, sukad diin, mabati ta usahay usa ka mahilakong awit, ug, usab, usahay usa ka malipayong katawa: daw tulonggong maayong pagkaangay, nga muduyog sa tanan tang bation: mokatawa kabagay sa atong kalipay, muhilak uban sa atong kasakit ug, sa laing pagkasulti, magmahay kung ikaw inayran, magsubo kung ikaw biniyaan ug magmaya kung ikaw bulahan...

Mao kana ang *Sa Akong Payag...* ni Kárdenas, basahon nga hugpong sa mga hinashasang sugilanon—(Sinulat ni ING-CAPAS (1) nga nahimantala sa "El Boletín Católico" ni Pari Cuenco, sa iyang isip 225, sa 9 sa Octubre, sa tuig 1919).

(1)--Takuban ni Vicente C. Paras, manlalaban ug magsalalat nga barilinhon--(Pahamatgon sa Patikanan)

...*Sa Akong Payag*... maoy sinulat sa ka batanon nga taga Barili, P. V. Kárdenas.

Ang maong basahon dunay walo (*) ka mugbong sugilanon nga maayong pagkasulat ug binalakan sa daghang matahum hunahuna ug mga pulong—(Sa “The Freeman” ni G. Paulino Gullas, sa iyang isip 20, sa 26 sa Septiembre, 1920).

.....
 ...Sama kang Balagtas sa Katagalogan, nakapakita ka sa lungsod sa mga bisaya usa ka matahum nga basahon nga nagbatbat sa daghang pagtolun-an ug linarawan sa mga maanindot nga kaagi nga tinagik sa atong larinong pinulongan.

¡Padayon, higala, sa pagkatkat nianang bungtud nga bakilid sa Katitikan, kay sa imong pagdaug, ana ang lungsod nga mangutlo sa mga mahapsay ug mahumot nga bulak aron ipurongpurong hanimo!—(Sinulat ni Sulpicio Osorio, kanhi Puli-Pangulo sa “Ang Makiangayon”, nga nahimantala nini sa iyang isip 124, 29 sa Oetubre, 1920).

Manila, Oct. 27, 1920

G. P. V. Kárdenas
 Barili, Cebu.

Minahal nga kauban:

Dawata ang akong kinasingkasing pahalipay. *Sa Akong Payag*..., ang basahong bunga sa imong ma-

(*)—Ang unang patik sa basahong “*Sa Akong Payag*” adunay walo lamang ka mga sugilanon.—(P. sa P.)

hait nga salabutan, ug ang sa walay duhaduha pila ka palid sa imong kinabuhi, maayong pagkatagik, maayong pagkahanahuna... maayong pagkabuhat! Dili kini ulog-ulog. Mga pulong kining linangkat sa kinahilad nam sa akong dughan,—mga pulong binungat ning imong higala nga miila kanimong usa sa atong mga magsusulat nga maantigong modango, maantigong motapion sa kamot sa dughan aron pagpamati sa pinitik niini. Ang imong basahon nakalingaw kaayo kanako.

Padayon sa unahan... Padayon hangtud nga imong makab-ut ang dakung pagdaug, kon ugaling kini wala pa man nimo hiagumi. Ug unya may katarungan ako sa paglipay kay aduna may higalang usa sa mga inilang anak sa dagang.

Daghang salamats sa imong gipadala kanako, ingon man ang pila ka pulong nga gikan sa iyang tagbuhat.

Imong higala ug kauban,

CAYETANO M. VILLAMOR (1)

Sumala sa atong makita, ang mga magsusulat sa atong pinulongang binisaya, nag-anam ug kadaghan. Kamatuoran niini mao nga karong pila ka adlaw aduna na usay matawo sa atong Katitikan usa ka basahon nga ang sulod mga hinugpong sugilanon, sa-

(1)--Si G. Villamor magsusulat niadtong panahona sa "Philippine National Weekly", sa Manila. Karon siya manlalaban na ug Maghubukom sa Kadaitan sa Barili--(P. sa P).

ma sa ginahimo karon sa kadaghanan sa mga batan-ong magsusulat. Sa daghang hinungdan ikalipay nato kining lakaw karon sa atong mga batan-on; kadaghanan kanila gitugkan ug gugma sa atong pinulongan.

Sa ingon niana, makadangat kita sa hingpit ug kalinis sa Katitikang binisaya. Apan angay usab hibaluhan sa atong mga batan-ong magsusulat nga sa taliwala nianang ilang gugma sa atong pinulongan, sa ilang paninguha sa pagsulat, batonan ang angay nga kaligdong sa pag-agak sa ilang dagang ug dili magpataka sama nianang uban nga mga "tira-pasagad" lamang, walay sapayan nga ang ilang mga sinulat mahimugso nga walay ulo ug mga tiil. Lahi niini, mao ang ginahimo karon sa usa ka batan on nga sa dili madugay magpakatawo, sa unang bunga sa iyang batiid nga dagang. Tingali ang mga magbabasa wala pa malimot sa mga sinulat nga nagdala sa mga takubang *Pio Cardenal*, *Mario Lorenzo*, *Leon Kard* ug uban pa, nga sa masabug igakita sa mga mantalaang musmod: "Ang Pilipinhon", "Ang Iwag", "Bag-ong Kusog", "Boletin Católico". Ang matuod nga ngalan ning batan-ona, mao si Pantaleón V. Kárdenas, taga Barili. Aug iyang basahon nga ginasugdan na sa pagpatik, ginganlan ug *Sa Akong Payag...*—(Sinulat ni CLODO-WALDO (1) nga nahimantala sa "Bag-ong Kusog" sa iyang isip 473, sa 7 sa Octubre, 1919).

(1)- Takuban ni Manuel G. Paras, magsusulat ug manugilanong barilinhon, tagsulat sa "Mga dahon sa Kinabuhi." (P. sa P.)

Sugbu, 21 sa Noviembre, 1926.

G. Pantaleón V. Kárdenas,
Barili, Sugbu.

Minalal nga higala ug kauban:

Sa paghiuli nako gikan sa Manila (1) nakita ko sa akong talad ang usa ka basahong binisaya (2) sinulat sa usa ka manggialamon nga nagtakuban sa mga timaan "P. V. K.". Natag-an ko dayon nga ang basahon bunga sa imong balaknong kalag ug sa imong makugihon ug mahusay nga dagang.

Dalayegon kaayo kining buhat mo ug dili malalis nga maoy usa ka mapuslanong hinabang alang sa kadakuan ug kahingpitan sa Dilang bisaya. Gikahibudngan ko ang imong kakugi, ang imong pailob alang sa pag-ugmad ning maluibong panlimbasug, sama sa pigmantalag basahon ug pagpatik—panlimbasog nga kaha ikaw walay laing maani kon dili ang mabugnaw nga pagdawat sa mga burong sa Katitikan nga mao ang nagdaghan dinhi sa ato. Bisan pa niana, mitoo ako nga angay ug takus ikaw magpadayon sa unahan sa imong dalan.

Sa katapusan, dawata ang akong pahalipay tungud sa imong basahon.

Imong higala ug kauban sa gihapon.

VICENTE RAMA

(Magsusulat)

(1) — Si G. Rama, niadtong panahona, Tinugyanan sa Ikatulong Purok sa Sugbu.

(2) — Maoy gipsumbingayan ang basahon "Halayo Kanimo!"—(Mga pahamatngon sa Patikanan).

Si Pantaleón V. Kárdenas, usa ka mabungaong magsusulat sa atong pinulongan, nagamantala na usab usa ka maanindot nga basahon nga ginganlan *¡Halayo Kanimó!* Si Kárdenas, sa iyang pagkamagsusulat mga basahon, atong kahukman sa iyang pasidaan nga nahimutang sa *¡Halayo Kanimó!* Ang iyang mga hunahuna maayong pagkatagik sa matahum mga pulong—(Dinhi sa ubus gihulad ang gihisgutang pasidaan. Sa "The Guardian" ni Villamor sa iyang isip 22, mahanungud sa ika 16 sa Septiembre, 1926).

Labor patriótica y de incomensurable importancia es la que acaba de realizar el joven Sr. Kárdenas al dar a la publicidad la vida de nuestro héroe Rizal en dialecto visayo, bajo el título "Ang Sinakit sa Bagumbayan".

... cuenta que hasta ahora la vida del martir de Bagumbayan se halla escrita en castellano e inglés, por un lado, y por otro, teniendo presente que el pueblo que forma la baja capa social apenas entiende ni uno, ni otro, lenguaje, ni la obra del Sr. Kárdenas no tiene precio desde el punto de vista de dar a conocer a esa parte del Pueblo filipino la vida de Rizal para su ejemplo y edificación.

THE INDEPENDENT felicita al autor por tan grande servicio que rinde a la Patria—Sa "The Independent" ni Vicente Sotto sa iyang isip 432 mahanungud sa ika 14 sa Julio, 1923—(P. sa P.)

Sa Barili, anaay usa ka magsusulat nga, sama sa usa ka irmitanyo nga nagtago ug nagpahilayo sa kalibutan kay buot hingpiton niya ang iyang paghalad sa iyang bathala, sukad sa unahan pa nag-utas ug kablit, sa taliwala sa iyang pag-inusara, sa kalagnong kitara sa iyang mga balak ug naglaylay sa mga salumang malumo sa iyang mga damgo. Kini mao si Pantaleón V. Kárdenas, batan-ong magsusulat, magbabalak, tagsulat sa mga basahon, magpapatik ug usahay usab lider sa politika. Si Kárdenas dili sama sa ubang magsusulat nato nga nangguho sama sa uhong: siya magsusulat sukad pa kaniadto, sa panahon nga dinhi sa Sugbu maihap lamang sa tudlo ang nagpas-an sa kurus sa pagkamagsusulat sa mantalaan. Ang katapusang basahon nga iyang gipatik mao ang ginganlag *¡Halayo Kanimó!*—usa ka pongpong sa mga pinadalagan—nga angay basahon sa tanang mahigugmaon sa pinulongang binisaya—(Sa “Bag-ong Kusog”, sa iyang isip 33 mahanungud sa 17 sa Diciembre, 1926).

22 sa Mayo, 1929.

Binating Iyon:

Salamat uyamut sa inong pagtagad kanako. Ang imong mga basihon ako karong gibasabasa.

Maanindot ang imong mga sugilanon, labi na ang *Halayo Kanimo!* Gikinahanglan karon nato ang mga sugilanon nga sama sa imo. Adunay nag-ingon nga ang mga pinulongan nga kaugalingon ta maoy labing maayong igsasagang batok sa mga kaaway sa atong lungsod ug sa iyang mga mithi. Tungud ni-
ini, buhat nga maayo ang pagsabwag sa mga sugi-
lanong binisaya.

Imong higala,

ANTONIO M. ABAD (*)

(*Magsusulat nga barilinhon*)

(*)--Si G. Abad mao karon ang labawng Pangulo sa "La Opinion", sa Manila, pamantalaang lunsey kinatsila, nga mogula adlawng tenan--(P. sa P.)

Manila, Septiembre 6, 1929.

Ginoo Pantaleón V. Cárdenas,
Barili, Cebu.

Binating higala:

Daghan salamat uyamot tungod sa usa ka "ejemplar" nga imong gipadala kanako sa imong maanindot nga bag-ong basahon, ug labi na gayud pasalamatán ko ikaw tungod sa mabination nga "dedicatoria" nga imong gisulat sa unang palid sa naasoyng basahon.

Ang mga sugilanon nga imong gipongpong matahum ug makalilingaw. Hinaut pa unta nga magapadayon ka pagtagik mga maanindot nga basahon sama niini, kay gitugahan ka man gayud ni Bathala sa mga hiyas sa pagkamaayong magsusulat.

Magsugo ka sa kanunay,

MANUEL C. BRIONES

*"Literato", sakop sa Real
Academia Hispano-Ame-
ricana de Ciencias y Ar-
tes" ug Pangulo sa "A-
cademia Bisaya".*